

Ілляшенко Артем Ігорович
студент економічного факультету
Національний університет
біоресурсів і природокористування
м. Київ, Україна

АНАЛІЗ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

За роки незалежності в Україні було побудовано та неодноразово реформовано бюджетну систему, основні складові якої — державний та місцеві бюджети. Разом з тим можна спостерігати високий ступінь централізації бюджетних ресурсів, що призводить до обмеження фінансових можливостей місцевого управління та залучення досить великих об'ємів міжбюджетних трансфертів. Як наслідок, маємо проявлення значних диспропорцій в соціально-економічному розвитку окремих регіонів та загальну непрозорість бюджетного процесу, що обумовлено особливостями вітчизняної практики управління бюджетами на різних рівнях. Для того, щоб уникати розбалансованості бюджетів на різних рівнях застосовують різноманітні схеми, серед яких типовими є використання трансфертних механізмів.

До сьогодні в Україні існували такі основні форми трансфертів, що було передбачено Бюджетним кодексом України (ст. 96). Це — дотації вирівнювання, субвенції, кошти, що передаються до Державного бюджету України та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів та інші дотації. Проте після прийняття змін до Податкового та Бюджетного кодексів, затверджені Верховною Радою 28 грудня 2014-го року, використання цих видів трансфертів було призупинено [1]. Згідно нової редакції міжбюджетні трансферти поділяються на:

- базову дотацію (трансферт, що надається з державного бюджету місцевим бюджетам для горизонтального вирівнювання податко-спроможності територій);
- субвенції;
- реверсну дотацію (кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів для горизонтального вирівнювання податко-спроможності територій);
- додаткові дотації (на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів внаслідок надання пільг, встановлених державою).

Такі зміни суттєво вплинули на весь механізм формування місцевих бюджетів у 2015 році. Найважливіші зміни пов'язані з тим, що вирівнювання здійснюється не за видатками, а за доходами місцевих бюджетів.

Формула вирівнювання передбачає, що місцеві бюджети з рівнем надходжень нижче 0,9 середнього показника по Україні, отримують базову дотацію в розмірі 80% різниці до цього порога. Для місцевих бюджетів з рівнем надходжень у межах від 0,9 до 1,1 вирівнювання не здійснюється. А в тих, хто має цей індекс податкоспроможності понад 1,1 вилучають до фонду вирівнювання половину коштів перевищення через реверсну дотацію. Згідно додатку 6 Закону України Про Державний бюджет України на 2015 рік базова та реверсна дотації становлять 5,36 млрд грн. та 3,64 млрд грн. відповідно [2].

Як видно з таблиці 1, кількість дотаційних бюджетів на рівні бюджетів районів і бюджетів областей становить 89% і 75% відповідно. При цьому частка районних бюджетів з рівнем надходжень у межах від 0,9 до 1,1 становить 6%. В тих бюджетів, які мають індекс платоспроможності понад 1,1 – близько 5%. Тільки з 6 обласних та 25 районних бюджетів вилучають до фонду вирівнювання половину коштів перевищення через реверсну дотацію. Відповідно і загальна сума базових дотацій вирівнювання з державного бюджету розподіляється в основному між бюджетами районів 72,9% і бюджетами областей 19,3%. Значно краща ситуація з бюджетами інших міст (до яких віднесено і обласні центри). Серед них є майже 23%, щодо яких вирівнювання не здійснюється, та 42%, що має індекс податкоспроможності понад 1,1, на них припадає 7,8% загальної суми базових дотацій. Найменш фінансово залежний при формуванні власної фінансової бази бюджет міста Києва, 6% районних та 22% бюджети інших міст.

Таблиця 1

Склад місцевих бюджетів і міжбюджетні трансферти

Група місцевих бюджетів	Кількість бюджетів				Частка базових дотацій, яка спрямовується до відповідної групи бюджетів, у загальній сумі базових дотацій, %
	Усього	З базовою дотацією	Щодо яких вирівнювання не здійснюється	З реверсною дотацією	
Бюджети районів	474	422	27	25	72,9
Бюджети областей	24	18	0	6	19,3
Бюджети інших міст	169	60	38	71	7,8
Усього	667	500	65	102	100,00

Джерело: <http://jfub.donnu.edu.ua/article/view/1024/1041> [3].

Різні види трансфертів мають різне значення для розвитку та реалізації міжбюджетних відносин у країні. Так, найбільша їх частка припадає саме на освітню та медичну субвенцію в розмірі 43,72 млрд грн. та 46,47 млрд грн. відповідно. У всій структурі трансфертів переважають субвенції, розподіл яких значно диференційований в межах регіонів України. Частина видатків, на фінансування яких спрямовуються субвенції, можуть бути регулярними видатками бюджетів відповідних рівнів.

Згідно діючого порядку перерахування міжбюджетних трансфертів, базова дотація, медична та освітня субвенції з державного бюджету, перераховуються Казначейством місцевим бюджетам щодаки рівними частинами в останній день декади відповідно до розпису державного бюджету. Реверсна дотація до державного бюджету з місцевих бюджетів перераховується щодаки рівними частинами в останній день декади відповідно до розпису державного бюджету за рахунок фактичних надходжень доходів загального фонду місцевого бюджету [4].

Механізм застосування міжбюджетних трансфертів, що реалізується через сукупність інструментів та системи інституційно-правових структур, є перерозподілом фінансових ресурсів між ланками бюджетної системи та має на меті стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів.

Метою запровадження системи фінансового вирівнювання є забезпечення ефективного виконання повноважень щодо надання суспільних послуг їх споживачам, при цьому систему фінансового вирівнювання формують трансферти вирівнювання на виконання делегованих органам місцевого самоврядування та місцевим органам державної влади повноважень.

Отже, можна зробити висновок про підвищення бюджетної та фінансової самостійності місцевих бюджетів. Базова дотація матиме компенсаторний характер та забезпечуватиме вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів за закріпленими доходами.

Література

1. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/79-19/page>.
2. Про Державний бюджет України на 2015 рік [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2015, № 5, ст. 37 — Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80-19>.
3. Півторак М.В. Аналіз сучасного механізму міжбюджетних трансфертів [Електронний ресурс] / М.В. Півторак. — 2014. — Режим доступу до ресурсу: <http://jfub.donnu.edu.ua/article/view/1024/1041>.
4. Про внесення змін до Порядку перерахування міжбюджетних трансфертів [Електронний ресурс] // Офіційний вісник України 2010 р., № 96, ст. 3399; 2015 р., № 7, ст. 161 — Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/227-2015-%D0%BF>.